
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

УДК 347:340.47

DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(117\)07](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(117)07)

JEL Classification: K39, L53, M14

HONCHARENKO Olena

Doctor of Law, Associate Professor,
Professor at the Department of International,
Civil and Commercial Law, Kyiv National University
of Trade and Economics
19, Kyoto str., Kyiv, 02156, Ukraine

E-mail: o.goncharenko@knute.edu.ua

ORCID: 0000-0002-0178-2003

ЕТИЧНІ КОДЕКСИ ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТІВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Встановлено, що саморегулювання цифрової економіки враховує гнучкість застосування різних інструментів, зокрема етичних кодексів, структура та зміст яких відрізняється для кожної компанії. Проаналізовано низку політик провідних ІТ-компаній, що визначають етичні стандарти. Виокремлено різновиди етичних кодексів (кодексів професійної етики) залежно від суб'єктів їхньої розробки та прийняття у сфері цифрової економіки. Запропоновано доповнити ч. 1 статті 10 Господарського кодексу України.

Ключові слова: цифрова економіка, етичний кодекс, кодекс професійної етики, суб'єкт господарювання, сталий розвиток, бізнес і права людини, корпоративна соціальна відповідальність, штучний інтелект.

Постановка проблеми. Цифрова економіка – збірне поняття, під яким можна розуміти як використання ІТ-технологій для ведення бізнесу, так і наявність нових об'єктів правового регулювання, які до цього не існували: доменні імена, хмарні комп'ютерні обчислення, штучний інтелект тощо. Використання інструментів ІТ-технологій у бізнес-сфері вимагає особливого правового регулювання, з огляду на відмінний механізм закріплення від сфер, де досі не застосовується цифра або ж її використання обмежене. Загалом синергетичний підхід дає змогу зрозуміти природу виникнення нових явищ, зокрема й цифрової економіки: поява нових продуктів людської діяльності призводить до відповідних змін у глобальному житті людства, що є наслідком біфуркації як процесу взаємодії та взаємопроникнення різних явищ, внутрішнього саморегулювання та, в кінцевому підсумку, поява нових форм, які вочевидь можуть стати основою для нових змін.

© Honcharenko O., 2021

Глобальна інтеграція ринків зумовила посилення універсалізації правового регулювання поза межами держави, включно зі створенням альтернативних саморегульованих систем як процесуального, так і нормативного характеру. Особливістю цифрової економіки якраз і є високий рівень транснаціональності, інтеперабельності, тож глобальні тренди мають значний вплив на регулювання діяльності як міжнародних, так і національних підприємств. Такими є впровадження політики сталого розвитку через розвиток інструментів корпоративної соціальної відповідальності, а також дотримання прав людини. Для регулювання цифрової економіки застосовуються засоби як державного регулювання, так і саморегулювання. Тож там, де державного забезпечення замало, додатково впроваджуються інструменти саморегулювання. Важливим інструментом нормативного саморегулювання є етичні кодекси у сфері цифрової економіки, що лише враховують окремі особливості цифрових трансформацій та є універсальним трендом сучасного розвитку правового регулювання економіки в Україні та світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового регулювання цифрової економіки та окремих етичних аспектів у праві вивчали вчені О. Вінник, Н. Левицька, І. Чажал, М. Урбанець, О. Яворська [1–4] та інші. Проблема становлення та розвитку цифрової економіки присвячені праці О. Вінник, зокрема вчена серед численних переваг цифрової економіки (ЦЕ) вказує на значні ризики, пов'язані з недобросовісним та/або неконтрольованим їх використанням. До того ж слушно зазначає, що за цих умов зростає необхідність правового забезпечення цивілізованого (з урахуванням загально-суспільних інтересів) спрямування цифровізації й використання цифровізованих явищ [1, с. 56] та пропонує розробити Кодекс цифрової економіки. І. Чажал, М. Урбанець наголошують, що «...ключовим фактором для ринку є здатність використовувати Інтернет не тільки для розважальних цілей, але і для покращення соціального та професійного становища. Це вимагає зміни ставлення до сучасних технологій зі зміщенням акценту на освітню та професійну діяльність і здійснення економічної діяльності на ринку праці в контексті пошуку або створення джерел доходу та робіт» [3, с. 334–335]. Однак аналізу видів, змісту етичних кодексів у сфері цифрової економіки не приділено достатньо уваги, що й актуалізує мету цієї наукової статті.

Метою дослідження є визначення особливостей етичних кодексів у сфері цифрової економіки.

Матеріали та методи. Під час дослідження використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання: діалектичний, системний, синергетичний, формально-логічний, узагальнення, функціональний, порівняльне правознавство. Інформаційною базою дослідження стали національне законодавство, директиви ЄС, праці вітчизняних і закордонних науковців, кодекси поведінки міжнародних ІТ-компаній.

Результати дослідження. Економіку, що застосовує цифрові технології, називають «цифровою», а сферу, яка створює, впроваджує та обслуговує ці технології, – «цифровою індустрією» [5, с. 38]. Цифрова економіка є наслідком самоорганізації та саморегулювання економічної діяльності з використанням інформаційних технологій [6, с. 94]. На міжнародній арені у рамках глобального бізнес-діалогу тривають дебати про глобальну електронну комерцію, яка має виконати завдання щодо достовірності ідентифікації, інтероперабельності та комфортності використання. Електронні системи є ефективними за належної технологічної та програмної підтримки, яка доволі дорога, отже, може бути певним недоліком системи електронного бізнесу. Функціонування цифрової економіки ґрунтується на чітко визначених стандартах здійснення певних технологічних схем, що розробляються здебільшого саморегулювальними інституціями у цій сфері, самими суб'єктами господарювання та їхніми об'єднаннями, особливу роль серед яких відіграють міжнародні суб'єкти господарювання (транснаціональні корпорації, бізнес-асоціації тощо). Локальні видозміни призводять до гібридизації, тобто змішування глобалізаційних процесів з ментальними особливостями. Фактично гібридизація є проявом саморегулювання електронної комерції як складної системи.

Попри загальні тенденції уніфікації правового регулювання у цій сфері як держави, так і суб'єкти господарювання створюють гібридні форми завдяки власним законодавствам і технічним можливостям місцевості. Тобто створюється гібридна національна форма до узагальнених норм на міжнародному рівні. Інтернет-спільнотою давно використовуються неформалізовані, вироблені самими інтернет-користувачами та власниками інтернет-ресурсів кодекси професійної етики, які, безумовно, впливають на розвиток цифрової економіки та повною мірою не досліджені [2, с. 168]. О. Яворська наголошує на Кодексі етичної поведінки в цифровому середовищі та вказує на такі особливості:

- відносини в цифровому середовищі піддаються дії різних соціальних регуляторів (морально-етичні норми, звичаї тощо), право – лише одне з них;
- прагнення до уніфікації національних правових підходів у цифровому середовищі та вироблення однакових правил для всіх;
- вагомий вплив технічного рівня знань і здобутків;
- анонімність користувачів у мережі Інтернет, що створює психологічну ілюзію «широких можливостей» і відсутність усвідомленої персональної відповідальності за користування цифровим середовищем [4, с. 282].

Завданням держави є створення правового поля діяльності таких суб'єктів і запобігання їх впливу на національні системи, що подекуди стали називати «приватними урядами» або «приватним управлінням» [7]. Тож, вказуючи на недоліки цифровізації, варто зазначити, що одним

із запобіжників їхнього усунення може бути розробка етичних кодексів компаніями, які працюють у сфері надання послуг ІТ-технологій або/та що використовують цифровізацію. Адже, як слушно зазначив І. Девтеров: «Етика кіберпростору є аналізом природи і соціальної дії комп'ютерної технології у поєднанні з відповідними формулюваннями етичного виправдання технології» [8, с. 31]. Також науковець додає, що «...зміст окремих кодексів відрізняється один від одного, але в їхній основі лежить інваріантний набір моральних установок і дотримання основних моральних принципів: таємниця приватного життя, недоторканість приватної власності, точність і загальнодоступність» [8, с. 31].

В етичних кодексах підприємств, що працюють у сфері цифрової економіки, мають бути відображені положення щодо прав людини. Бізнес повинен докласти максимум зусиль для запобігання порушенням прав людини та забезпечити дотримання прав людини у своїй діяльності [9, с. 253]. Ці вимоги до держав і підприємств подано у Керівних принципах ООН з питань бізнесу та прав людини. Відповідальність щодо дотримання прав людини – це загальний стандарт очікуваної поведінки для всіх підприємств, де б вони не провадили свою діяльність. Також підприємства можуть брати на себе виконання інших зобов'язань або здійснення практик, спрямованих на підтримання прав людини, що сприятиме їхній реалізації [10, с. 23]. Одним з етичних стандартів, який може бути впроваджений на підприємстві, є реалізація політики відданості правам людини та процедури забезпечення належної обачності щодо прав людини відповідно до вказаних Керівних принципів.

У нашій державі прийнято Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні, яку схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. До проблем, що потребують розв'язання згідно з зазначеною Концепцією, належать: складність перевірки відповідності роботи систем штучного інтелекту законодавству та існуючим етичним принципам; відсутність єдиних підходів, що застосовуються за визначення критеріїв етичності під час розроблення та використання технологій штучного інтелекту для різних галузей, видів діяльності та сфер національної економіки [11]. Зазначений підзаконний нормативно-правовий акт має окремий розділ «Правове регулювання та етика», у якому прописано, що основним завданням державної політики в цій сфері є забезпечення захисту прав і свобод учасників відносин у галузі штучного інтелекту, розроблення та використання технологій штучного інтелекту з дотриманням етичних стандартів [11]. Для досягнення такої мети передбачено опрацювання низки норм на рівні Організації економічного співробітництва та розвитку, Ради Європи, розроблення Етичного кодексу штучного інтелекту за участю широкого кола зацікавлених сторін. Концепцією передбачено виокремлення чітких етичних і правових меж, в яких розробляються та впроваджуються технології штучного інтелекту [11].

В Україні прийнято низку законів, що контролюють засади правового регулювання цифрової економіки, зокрема: «Про електронні комунікації», «Про електронні довірчі послуги», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронну комерцію», «Про захист персональних даних». Однак жоден з цих актів не містить положення щодо етичних кодексів або норм, які мають бути застережені за цифровізацією.

У Преамбулі Директиви 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема електронної комерції, на внутрішньому ринку» від 8 червня 2000 р. зазначено, що з метою усунення перешкоди до розвитку транскордонних послуг у межах Спільноти, які можуть пропонувати в Інтернеті, необхідно гарантувати на рівні Спільноти відповідність професійним нормам, спрямованим на захист споживачів чи здоров'я громадян; прийняття кодексів поведінки на рівні Спільноти було б найкращим засобом визначення правил професійної етики у сфері комерційних повідомлень; розробка чи, якщо необхідно, адаптація таких правил має стимулюватись без перешкод до самостійності професійних органів та об'єднань [12]. Також не варто принижувати добровільний характер таких кодексів і можливість вільного вирішення зацікавленими сторонами, чи дотримуватись положень таких кодексів [12]. Стаття 16 цієї Директиви чітко визначає вимогу доступності цих кодексів поведінки в електронному вигляді на мовах держав Спільноти та повідомлення держав-членів та Комісії торговельними, професійними та споживачькими об'єднаннями чи організаціями про їхню оцінку своїх кодексів поведінки та їхнього впливу на практику, звички чи звичаї у сфері електронної комерції тощо [12].

Аналіз директив ЄС свідчить про те, що: саморегулювання в Європейському Союзі – це додатковий засіб, який існує поряд із судовими та адміністративними процедурами; є добровільним способом здійснення контролю; саморегулювання є ефективним механізмом врегулювання суспільних відносин; саморегулювання є ініціативною діяльністю відповідних суб'єктів для прийняття спільних принципів; позитивно впливає на забезпечення діяльності в межах директив Європейського Союзу; саморегулювання та співрегулювання відіграють важливу роль у захисті прав споживачів тощо [13, с. 33].

Кодекси етики в різних галузях цифрової економіки є актуальним питанням. Так, у галузі електронної торгівлі для багатьох споживачів незрозумілими є питання: щодо інформації про підприємця, який надає такі послуги; про якість товару чи послуги; про порядок вирішення спорів у разі їх виникнення; про обґрунтованість встановлення ціни тощо. Недоліком електронної торгівлі є віддаленість від покупця. Звичайно такі положення перш за все ґрунтуються на нормі закону, однак, як зазначено вище, цифрова економіка – це передусім продукт саморегулювання, і багато норм держава не встигає упорядкувати,

тому такі етичні кодекси (кодекси професійної етики, кодекси поведінки в певній галузі цифрової економіки) є важливим інструментом добросовісності та добрих практик в електронній торгівлі.

Також цікавою є галузь цифрової економіки, що пов'язана з наданням послуг щодо створення програмного забезпечення. Відповідно до рейтингу ТОП-50 великих ІТ-компаній України, за версією *DOU.ua*, можна узагальнити, що до першої п'ятірки таких компаній належать *EPAM*, *SoftServe*, *GlobalLogic*, *Luxoft*, *Ciklum*, які у відкритому доступі оприлюднили свої політики щодо сталого розвитку, корпоративної соціальної відповідальності, захисту навколишнього середовища, поваги до прав людини, освітніх ініціатив тощо. І лише дві компанії вказали на наявність етичного кодексу. За результатами аналізу видів діяльності, який представлено цими компаніями у вільному доступі, можна зробити висновок, що здебільшого послуги, що ними надаються, вимагають забезпечення етичними стандартами. Попри те, що вказані компанії є переважно компаніями з іноземним капіталом, етичним кодексам у них не приділено достатньої уваги. Однак деякі етичні стандарти щодо поваги до прав людини зазначені як окрема політика компанії.

За результатами аналізу змістовного наповнення сайту ІТ-компанії *EPAM* можна констатувати про широкий вплив послуг цієї компанії на діяльність інших бізнес-партнерів завдяки специфіці надання послуг: «...використовуючи ґрунтовний досвід в електронній комерції, *EPAM* допомагає своїм клієнтам розробляти приємні, інтуїтивно зрозумілі інтерфейси, які сприяють зростанню доходів бізнесу та оптимізують продуктивність продукту. Ми перетворюємо дані, що отримують наші клієнти, на інструмент. Розгортаємо платформи та сервіси, що дозволяють будь-якому бізнесу ухвалювати стратегічні рішення, базуючись на отриманій інформації тощо» [14]. Отже, послуги, які надаються такою компанією, можуть вплинути на діяльність багатьох контрагентів. За інформацією, яка є на сайті цієї компанії, зрозуміло, що її структура налічує понад 10 тисяч інженерів. Компанією впроваджено політику корпоративної соціальної відповідальності, вона має відповідні нагороди: Нагорода за найкращий проєкт з корпоративної соціальної відповідальності від журналу *The Power of Money*; Нагорода від *Green Business Ukraine* тощо. Також компанія не байдужа до охорони довкілля. Проте на сайті відсутня інформація про етику поведінки працівників компанії, бракує їй етичних професійних стандартів щодо надання ІТ-послуг тощо.

До речі, ІТ-компанія *SoftServe* опублікувала на сайті відомості про свою місію, положення про репутацію, як-от: «...ми розуміємо цінність думок наших співробітників та клієнтів; наша взаємодія базується на прозорості та взаємоповазі; цілісність, надійність та послідовність визначають все, що ми робимо» [15]. Етичні засади окреслено, і це особливо важливо, оскільки компанія пропонує

різноманітні послуги, зокрема щодо робототехніки. Тож у цій компанії діє Кодекс поведінки (етичний бізнес), детально описано цінності, якими керується компанія. *SoftServe* прагне створити робоче середовище, що побудоване на взаємній співпраці та повазі один до одного й ставленні до кожної людини з гідністю та повагою і нетерпимістю до будь-яких форм переслідування чи дискримінації. Зазначено й питання конфлікту інтересів [16], а також у центрі уваги питання корпоративної соціальної відповідальності.

Інформацію про корпоративну соціальну відповідальність має й IT-компанія *GlobalLogic*: «Вже понад 20 років *GlobalLogic* буде прозорий, системний та соціально відповідальний бізнес. Ми усвідомлюємо свою роль не лише в розвитку IT-сфери та економіки держави, але й у покращенні життя людей через сучасну освіту, розвиток цифрової інфраструктури, екологічної культури тагуртування спільнот одностудців задля вирішення нагальних потреб суспільства» [17]. У *GlobalLogic* існують два напрями: один відповідає за навчання, співпрацю з навчальними закладами та розвиток системи освіти (*GlobalLogic Education*), другий (*GlobalLogic Foundation*) є втіленням корпоративної соціальної відповідальності [17]. На виконання вимог ст. 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», компанія ТОВ «ГлобалЛоджик Україна» оприлюднює річну фінансову звітність на своїй вебсторінці, яка складена за міжнародними стандартами фінансової звітності [18]. Однак сайт не містить положень щодо етичної поведінки, а це компанія з іноземним елементом.

Компанія *Luxoft* також розробила власну філософію соціальної відповідальності: «...філософія корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) втілює глобальний підхід до сталого зростання шляхом інновацій та відображає відданість створенню довготривалих і значущих відносин з нашими працівниками, клієнтами та громадами, в яких ми працюємо. У *Luxoft* пропагуємо різноманітність та рівність у своїй робочій силі та інвестуємо в постійну освіту всіх наших співробітників. Філософія КСВ *Luxoft* визначається способом взаємодії з нашими діловими партнерами, працівниками та громадами, в яких ми базуємось. Ми розробили динамічну структуру для управління проектами КСВ та побудови кращого світу, який базується на трьох ключових сферах: здоров'я & Добробут, гендерна рівність та якісна освіта. Ми усвідомлюємо вплив багатьох видів діяльності *Luxoft* на світ, саме тому ми постійно прагнемо досягти найвищих можливих стандартів і прагнути до прозорості як частини нашого прагнення до сталого розвитку. *Luxoft* втілює те, що насправді означає глобально мислити та діяти на місцях. *Luxoft* – це компанія, яка керується принципами стійкості» [19]. Однак питання професійної етики щодо продуктів компанії на сайті знайти не можна.

У компанії *Ciklum*, крім інших політик, на сайті у відкритій інформації прописаний Кодекс поведінки: «Кодекс поведінки є загальнокомпанійським і описує, як ми застосовуємо цінності *Ciklum* у своїй

роботі щодня. Крім того, з різноманітними юрисдикціями, в яких працює *Ciklum*, існує широкий спектр законів, норм, правил, звичаїв та підходів до ведення бізнесу. Постійний успіх *Ciklum* залежить від того, чи дії кожного *Ciklumer* є прозорими, законними та етичними. Таким чином, основна функція цього Кодексу полягає у забезпеченні єдиного набору принципів та поведінки, які призначені діяти як керівництво, яке допоможе вам прийняти правильні рішення для себе та для *Ciklum*. Як правило, ми несемо відповідальність за розуміння та дотримання законів, положень та політики, що стосуються нашої комерційної діяльності. Цей Кодекс застосовується та є обов'язковим для виконання всіма громадянами. Кожен з нас, де б ми не працювали, повинен поводитися відповідно до цих стандартів, маючи справу з колегами-громадянами, клієнтами, постачальниками, зацікавленими сторонами, урядовими влади та конкурентів. Ми також повинні вимагати від наших постачальників дотримуватися цього Кодексу або приймати подібні етичні стандарти» [20].

Отже, важливими змістовними елементами цього кодексу є: застосування єдиної корпоративної професійної етики для усіх співробітників компанії, незалежно від місця та держави знаходження її підрозділів; визначення співробітників як громадян компанії; напрям на встановлення економічних зв'язків з тими компаніями, які пропагують подібні цінності.

До того ж багатонаціональна компанія *Ciklum* визначає ризики та політику комплаєнсу: доброчесність є однією з основних цінностей; ведення бізнесу етично та відповідально [20].

Прикладом компанії на ринку цифрової економіки, яка розробила Корпоративний кодекс, що містить принципи корпоративної етики компанії загалом та її співробітників є «БМС СЕРВІС» [21]. Зокрема до принципів корпоративної етики співробітників належать положення щодо взаємовідносин: співробітників і Компанії; між співробітниками Компанії; між керівниками та підлеглими; з контрагентами; з афілійованими особами; конфіденційність і нерозголошення інформації; громадська діяльність [22]. Це стандартний набір для внутрішніх кодексів професійної етики окремого суб'єкта господарювання.

Отже, можна визначити три різновиди етичних кодексів (кодексів професійної етики) залежно від суб'єкта/суб'єктів їх розробки та прийняття у сфері цифрової економіки.

Кодекси етики в окремій галузі цифрової економіки – це збірка правил та стандартів поведінки, що розробляються певною спільнотою, асоціацією, яка складається з представників різних професійних напрямів, з метою формування спільних принципів і політик на певному ринку (наприклад, у галузі штучного інтелекту тощо). В окремих випадках можуть розроблятися разом з органами державної влади або затверджуватися ними.

Кодекси етики окремої професійної спільноти – це збірка правил і стандартів поведінки, які розробляються певною спільнотою на професійних засадах та які здійснюють діяльність у сфері цифрової економіки.

Етичні кодекси (кодекси професійної етики) окремого суб'єкта господарювання є внутрішньоорганізаційними документами конкретного суб'єкта господарювання, елементом його зовнішньої та внутрішньої політики, у яких встановлені правила діяльності для «громадян компанії», межі відповідальності тощо. Такі етичні кодекси відповідають загальним положенням кодексів етики в окремій галузі цифрової економіки або ж кодексам етики окремої професійної спільноти.

Висновки. Розвиток нормативного регулювання у сфері цифрової економіки має бути пов'язаний із етичністю користування інструментами цифрової трансформації. Саморегулювання цифрової економіки враховує гнучкість застосування різних інструментів, зокрема й етичних кодексів. Структура та зміст етичних кодексів (кодексів професійної етики) кожної компанії відрізняються. Однак у змісті таких кодексів загалом містяться глобальні напрями сучасних вимог до бізнесу: політика сталого розвитку, повага до прав людини, корпоративна соціальна відповідальність, відповідність антикорупційному, податковому законодавству тощо, а також спеціальні, які відображають окремі зобов'язання конкретної компанії. При цьому етичні кодекси можуть включати лише вимоги щодо компанії або ж співробітників, а політики щодо сталого розвитку або ж поваги до прав людини – кодифікуватися в окремих збірках. Розробка та прийняття етичних кодексів є доволі складним процесом, оскільки вимагає значних фінансових та інтелектуальних витрат і подальшої підтримки на рівні організаційних структур.

Держави ЄС приділяють значну увагу питанню щодо стимулювання добровільного прийняття професійних етичних кодексів у сфері цифрової економіки. В Україні таке питання обговорюється в контексті розробки кодексу щодо штучного інтелекту. Європеїзація українського законодавства та низка зобов'язань, узятих Україною в Угоді про Асоціацію з ЄС, вказують на напрям стимулювання розробки етичних кодексів суб'єктами господарювання у різних галузях цифрової економіки в Україні, особливо в електронній комерції. Тому доцільно доповнити ч. 1 статті 10 Господарського кодексу України пунктом 11: «...політика у сфері цифрової економіки спрямована на регулювання державою відносин, які складаються у результаті цифрової трансформації, підтримання добровільного прийняття суб'єктами господарювання кодексів поведінки, які визначають правила професійної етики».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вінник О. М. Переваги та ризики цифровізації економіки: проблеми правового регулювання. *Підприємництво, господарство та право*. 2020. № 3. С. 56-62.
2. Левицька Н. Використання цифрових технологій у праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 165-169.

3. Czajal I., Urbaniec M. Digital Exclusion in the Labour Market in European Countries: Causes and Consequences. *European Journal of Sustainable Development*. 2019. № 8. 5. P. 324-350. DOI: 10.14207/ejsd.2019.v8n5p324.
4. Яворська О. С. ІТ-право: поняття, зміст, засади. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 21-22 квіт. 2017р.). Тернопіль: *Економічна думка*. 2017. С. 279-282.
5. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). Проєкт. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 10.06.2021).
6. Гончаренко О. Саморегулівні організації у сфері цифрової економіки. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 2. С. 93-97.
7. Anderson E. Private Government: How Employers Rule Our Lives (and Why We Don't Talk about It). The University Center for Human Values Series. 2017. Princeton University Press. DOI: 10.2307/J.CTVC775N0.
8. Девтеров І. Етичні проблеми кіберпростору. Вища освіта України. 2011. № 2. С. 27-32.
9. Uvarova O. Business and rights in the times of global emergencies: a comparative perspective. *Comparative Law Review*. 2020. № 26. P. 225-253.
10. Уварова О. Керівні принципи щодо бізнесу і прав людини: Реалізація Рамкової програми Організації Об'єднаних Націй «Захист, повага і засоби захисту». Харків: Право, 2018. 80 с.
11. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80?find=1&text=%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87#w1_1 (дата звернення: 10.06.2021).
12. Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» («Директива про електронну комерцію») від 8 червня 2000 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_224?find=1&text=%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA#w1_1 (дата звернення: 10.06.2021).
13. Гончаренко О. Конституційні засади саморегулювання господарської діяльності. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 1. С. 28-36.
14. EPAM URL: <https://careers.epam.ua/company/practices> (дата звернення: 10.06.2021).
15. SoftServe. URL: <https://www.softserveinc.com/en-us> (дата звернення: 10.06.2021).
16. SoftServe. Корпоративна соціальна відповідальність. URL: <https://www.softserveinc.com/en-us/corporate-social-responsibility/fair-labor-practices-and-human-rights> (дата звернення: 10.06.2021).
17. GlobalLogic. URL: <https://www.globallogic.com/ua/about/leadership> (дата звернення: 10.06.2021).
18. GlobalLogic. Фінансові інструменти. URL: <https://www.globallogic.com/ua/financial-statements> (дата звернення: 10.06.2021).
19. Luxoft URL: <https://www.luxoft.com/csr/> (дата звернення: 10.06.2021).
20. Ciklum URL: <https://www.ciklum.com/privacy-notice> (дата звернення: 10.06.2021).
21. Кодекс корпоративної етики. БМС СЕРВІС. URL: <https://bmsserv.net/ua/about/codex.html> (дата звернення: 10.06.2021).
22. Корпоративний кодекс БМС СЕРВІС. URL: <https://bmsserv.net/ua/about/codex.html> (дата звернення: 10.06.2021).

Стаття надійшла до редакції 06.06.2021.

Honcharenko O. Ethical codes of conduct for the digital economy entities: the legal aspect.

Background. The use of IT tools in the business sphere requires special legal regulation, given the excellent mechanism of consolidation from areas where the figure is not yet used or its use is quite limited. An important tool of regulatory self-regulation are codes of ethics in the digital economy, which only take into account certain features of digital transformations and are a universal trend of modern development of legal regulation of the economy in Ukraine and the world.

Analysis of recent research and publications. The analysis of types, the content of ethical codes in the field of digital economy is not paid enough attention, which actualizes the purpose of this scientific article.

The **aim** of the study is to determine the features of codes of ethics in the digital economy.

Materials and methods. During the study, both general scientific and special methods of cognition were used: dialectical, systemic, synergetic, formal-logical, generalization, functional, comparative jurisprudence. The information base of the study was national legislation, EU directives, works of domestic and foreign scientists, codes of conduct of international IT companies.

Results. The following types of codes of ethics (codes of professional ethics) depending on the subject, the subjects of their development and adoption in the digital economy are identified: codes of ethics in a particular area of the digital economy; codes of ethics of a separate professional community; codes of ethics (codes of professional ethics) of an individual business entity. Codes of ethics in a particular area of the digital economy are a collection of rules and standards of conduct developed by a community, an association of different professions, in order to develop common principles and policies in a particular market. Codes of ethics of a particular professional community are a collection of rules and standards of conduct that are developed by a particular community on a professional basis and that operate in the digital economy. Codes of ethics (codes of professional ethics) of an individual business entity are internal organizational documents of a specific business entity, an element of its foreign and domestic policy, which sets out the rules of activity for the company's citizens, limits of liability, etc.

Conclusion. It has been established that the digital economy is primarily an area that has emerged through self-regulation, so the development of regulation in the digital economy should be linked to the ethics of using the tools of digital transformation. It has been found that the self-regulation of the digital economy takes into account the flexibility of various tools, including codes of ethics. It is established that the structure and content of codes of ethics (codes of professional ethics) of each company is different. The content of such codes usually includes global trends of modern business requirements: sustainable development policy, respect for human rights, corporate social responsibility, compliance with anti-corruption, tax laws, etc., and special, which reflect the individual obligations of a particular company.

Keywords: digital economy, code of ethics, code of professional ethics, business entity, sustainable development, business and human rights, corporate social responsibility, artificial intelligence.

REFERENCES

1. Vinnyk, O. M. (2020). Perevagy ta ryzyky cyfrovizacii' ekonomiky: problemy pravovogo reguljuvannja [Advantages and risks of digitalization of the economy: problems of legal regulation]. *Pidpryjemnyctvo, gospodarstvo ta pravo – Entrepreneurship, economy and law*, (pp. 56-62) [in Ukrainian].
2. Levyc'ka, N. (2019). Vykorystannja cyfrovih tehnologij u pravi [The use of digital technologies in law]. *Pidpryjemnyctvo, gospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*, 9, 165-169 [in Ukrainian].
3. Czaja1, I., & Urbaniec, M. (2019). Digital Exclusion in the Labour Market in European Countries: Causes and Consequences. *European Journal of Sustainable Development*, 8, 5, 324-350. DOI: 10.14207/ejsd.2019.v8n5p324 [in English].
4. Javors'ka, O. S. (2017). IT-pravo: ponjattja, zmist, zasady. Ukrai'na v umovah reformuvannja pravovoi' systemy: suchasni realii' ta mizhnarodnyj dosvid : materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Ternopil', 21-22 kvit. 2017r.). Ternopil' [IT-law: concepts, content, principles. Ukraine in the conditions of reforming the legal system: modern realities and international experience: materials of the II International scientific-practical conf. (Ternopil, April 21-22, 2017). Ternopil]. *Ekonomichna dumka – Economic thought*, (pp. 279-282) [in Ukrainian].
5. Cyfrova adzhenda Ukrai'ny – 2020 («Cyfrovij porjadok dennij» – 2020). Konceptual'ni zasady (versija 1.0). Projekt [Digital Agenda of Ukraine – 2020 («Digital Agenda» – 2020). Conceptual principles (version 1.0). Project]. Retrieved from <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (data zvernennja: 10.06.2021) [in Ukrainian].
6. Goncharenko, O. (2020). Samoregulivni organizacii' u sferi cyfrovoi' ekonomiky [Self-regulatory organizations in the digital economy]. *Pidpryjemstvo, gospodarstvo i pravo – Enterprise, economy and law*, 2, 93-97 [in Ukrainian].
7. Anderson, E. (2017). Private Government: How Employers Rule Our Lives (and Why We Don't Talk about It). The University Center for Human Values Series. Princeton University Press. DOI: 10.2307/J.CTVC775N0 [in English].
8. Devterov, I. (2011). Etychni problemy kiberprostoru [Ethical problems of cyberspace]. *Vyshha osvita Ukrai'ny – Higher education in Ukraine*, 2, 27-32 [in Ukrainian].
9. Uvarova, O. (2020). Business and rights in the times of global emergencies: a comparative perspective. *Comparative Law Review*, 26, 225-253 [in English].
10. Uvarova, O. (2018). Kerivni pryncypy shhodo biznesu i prav ljudyny: Realizacija Ramkovoii' programy Organizacii' Ob'jednanyh Nacij. «Zahyst, povaga i zasoby zahystu». Harkiv: Pravo [Business and Human Rights Guidelines: Implementation of the United Nations Framework Program. «Protection, respect and remedies.» Kharkiv: Law] [in Ukrainian].
11. Konceptija rozvytku shtuchnogo intelektu v Ukrai'ni: shvaleno rozporjadzhennjam Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 2 grudnja 2020 r. № 1556-p. [The concept of development of artificial intelligence in Ukraine: approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 2, 2020 № 1556-r.]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80?find=1&text=%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87#w1_1 (data zvernennja: 10.06.2021) [in Ukrainian].
12. Dyrektyva 2000/31/JeS Jevropejs'kogo parlamentu ta Rady «Pro dejaki pravovi aspekty informacijnyh poslug, zokrema, elektronnoi' komercii', na vnutrishnomu rynku» («Dyrektyva pro elektronnu komerciju») vid 8 chervnja 2000 roku [Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council «On certain legal aspects of information services, in particular e-commerce, in the internal market» («e-Commerce Directive») of 8 June 2000]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/>

- laws/show/994_224?find=1&text=%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA#w1_1 (data zvernennja: 10.06.2021) [in Ukrainian].
13. Goncharenko, O. (2016). Konstytucijni zasady samoreguljuvannja gospodars'koi dijal'nosti [Constitutional principles of self-regulation of economic activity. *Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo. – Foreign trade: economics, finance, law, 1*, 28-36 [in Ukrainian].
 14. EPAM Retrieved from <https://careers.epam.ua/company/practices> (data zvernennja: 10.06.2021) [in English].
 15. SoftServe. Retrieved from <https://www.softserveinc.com/en-us> (data zvernennja: 10.06.2021) [in English].
 16. SoftServe. *Korporatyvna social'na vidpovidal'nist' [Corporate social responsibility]*. Retrieved from <https://www.softserveinc.com/en-us/corporate-social-responsibility/fair-labor-practices-and-human-rights> (data zvernennja: 10.06.2021) [in English].
 17. GlobalLogic. Retrieved from <https://www.globallogic.com/ua/about/leadership/> (дата звернення: 10.06.2021) [in English].
 18. GlobalLogic. *Finansovi instrumenty [Financial instruments]*. Retrieved from <https://www.globallogic.com/ua/financial-statements/> (data zvernennja: 10.06.2021) [in English].
 19. Luxoft. Retrieved from <https://www.luxoft.com/csr/> (дата звернення: 10.06.2021).
 20. Ciklum. Retrieved from <https://www.ciklum.com/privacy-notice>. (data zvernennja: 10.06.2021) [in English].
 21. Kodeks korporatyvnoi' etyky. BMS SERVIS [Code of Corporate Ethics. BMS SERVICE]. Retrieved from <https://bmsserv.net/ua/about/codex.html> (data zvernennja: 10.06.2021) [in Ukrainian].
 22. Korporatyvnyj kodeks BMS SERVIS [BMS SERVICE corporate code]. Retrieved from <https://bmsserv.net/ua/about/codex.html> (data zvernennja: 10.06.2021) [in Ukrainian].